

Remissvar över betänkande Från kris till kraft – återstart för kulturen (SOU 2021:77) Diarienummer Ku2021/02071

Remissvar från SWAN, Swedish Artists in Residency Network

Sammanfattning

- Vi saknar resonemang kring residensverksamhet som form för konstnärligt arbete. Om ett väl utvecklat stöd till residensverksamhet hade funnits på plats innan pandemin hade detta varit en självklar form för att slussa stöd till de yrkesverksamma konstnärer som i väntan på arbetstillfällen hade kunnat erbjudas möjlighet till meningsfull konstnärlig utveckling i samband med restriktionerna. Vi hoppas att återstartsinsatserna kan omfatta en satsning på bättre strukturer för stöd till residensverksamhet på ett generellt plan.
- Vi menar att residensbranschen har glömts bort i utredningen, vill beskriva den som en genrerövergripande bransch som når såväl nationella som internationella kulturskapare, som bygger nätverk och som skapar produktionsmöjligheter och skapar nya arenor för publiken att möta konst och kultur på utanför storstäderna.
- Vi tycker att residensverksamheten, i hela landet, borde lyftas som en självklar metod i att sprida konst och kultur utanför storstäderna, men även internationellt. Residensarrangörerna i sig verkar på en global scen med nätverk utanför Sverige men även de kulturskapare som tar del av residens blir förmedlare av Sverige.

Bakgrund

Sedan den svenska regeringen lade fram skrivelsen Kulturlivets internationalisering (Skr: 2005/06:188) 2006 har residensverksamheter utvecklats på olika håll och inom alla kulturområden i hela landet. Ett av skrivelsens fem delmål var just:

...att kulturlivet i Sverige i högre grad öppnas för influenser från andra länder och kulturer och att internationaliseringen kommer en bred publik tillgodo, oavsett bostadsort, kön, social eller etnisk bakgrund eller eventuellt funktionshinder...” Redan då konstaterades: ...Landsting och kommuner står också för en betydande del av den offentliga finansieringen av internationell kulturverksamhet...

(https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/skrivelse/kulturlivets-internationalisering_GT03188)

SWAN kan konstatera att även konstnärer och fria aktörer spelar en stor och viktig roll för dynamiken och öppenhet i det svenska i kulturlivet genom de konstnärsdrivna och självinitierade residensverksamheter som drivs utanför landets storstäder. Residensverksamhet är ett expanderande fält med aktörer från såväl självinitierade och konstnärsdrivna organisationer som drivna i statlig, regional, kommunal, akademisk eller institutionell regi. Ofta vill residensen möjliggöra ett processbaserat och experimentellt arbete och erbjuda gästande konstnärer tid och möjlighet att fördjupa sina konstnärskap. En växande uppfattning är också att residensverksamheter erbjuder nya sammanhang och modeller för kunskapsutveckling och förståelse, inte bara för konst och kulturområdet utan också för samhället i stort.

Artist-in-Residence– en tillbakablick

Med rötterna i 1800-talets konstnärskolonier och gäststudios, ibland möjliggjorda av konstmecener, har residensprogrammen utvecklats i många olika riktningar. Idag finns nästan lika många residensmodeller som det finns residens. Under 1960-talet växte en rad residensprogram fram där möjligheten för konstnären att dra sig tillbaka och fokusera på det egna konstnärliga skapandet stod i fokus. Parallellt med detta och vidare under 1970- och 80-talen utvecklades också program som var socialt och samhällsligt engagerade och intresserade av att upprätta ett nytt förhållande till publiken. På 1990-talet sattes det lokala i tydligare fokus, ofta genom starka gräsrotsorganisationer, ett residensprogram fungerade som en katalysator och injektion för hela den lokala konstscenen. Möjligheten och lockelsen i att besöka platser utanför megakonststäder som New York eller London bidrog också till den växande globala konstscenen. Sedan 2000 talet är residensprogrammen stadigt ökande inom hela konst- och kulturfältet. Såväl enklare och billigare resande som möjligheten att kommunicera och nå ut globalt genom internet och sociala medier har bidragit till fältets expansion. Rena vistelseresidens, gäststudios och utbytesprogram samsas idag med research- och produktionsresidens, nomadiska- och tematiskt utformade residens bland flera andra residensformer. Ett residens utgör en betydande karriärmöjlighet för den enskilde konstnären samtidigt som dagens residensorganisationer världen över samverkar och utbyter erfarenheter med varandra.

Nya undersökningar som bör beaktas

Den internationella residensorganisationen Res Artis meddelade i september 2020 att:

- 54% av deras medlemmar avbrutit, förkortat eller skjutit upp inplanerad verksamhet,
- 9% av residensorganisationerna har behövt stänga ner på obestämd tid,
- 17% av de tillfrågade har tillgång till stöd för nödfinansiering, detta till följd av covid-19.

Residensverksamheter har sköra organisatoriska och ekonomiska förhållanden såväl nationellt som internationellt. Rådande pandemi har hotat en redan bräcklig tillvaro.

Artist in Residence – en blick framåt

Uppfinningsrikedomen under pandemin har varit stor med allt från digitala residens, hemmaresidens och mer nationella och lokala utbyten framför internationella residens. Det finns en bärighet i de små formaten vilket gör att branschen i sig har utvecklats under pandemiåren.

En och en utgör residensverksamheter ofta undantaget, men sedda tillsammans kan vi slå vakt om de viktiga värden residensverksamheterna tillför. Bland dessa värden räknar vi det stöd för konstnärers mobilitet som residensen erbjuder. Men även möjligheten för platser utanför de stora städerna med begränsad kulturell infrastruktur att ta del av samtida konst och kultur via gästande konstnärer och residensverksamhet. Ett fortsatt stöd för och utveckling av residensverksamhet skapar möjlighet och utrymme för nya samarbetsformer, nya relationer mellan konstnärer och publik, och nya kontextbaserade kuratoriella praktiker kopplade till dessa.

Våra förslag

Det nystartade nätverket SWAN, Swedish Artists in Residency Network instämmer i flera av de förslag som utredaren har föreslagit. Men vi saknar åtgärder för hur man kan använda sig av en växande bransch inom hela kulturfältet som ett stöd i återstarten för kulturen. Vi saknar en beskrivning över residensarrangörernas situation idag och deras betydelse för kulturlivet i hela Sverige.

3.6.5 Bedömningar

Vi håller med om att Kulturrådets bidragsgivning för internationellt utbyte och samverkan inom anslag 1:2 bör stärkas. Här vill vi också se riktade insatser för residensarrangörer i form av såväl långsiktiga verksamhetsstöd som projektmedel.

4.2.1 Svag infrastruktur utgör ett hinder för att verka utanför storstäder

Vi håller delvis med utredningen men anser att man har missat den explosionsartade utvecklingen av residens i Sverige som möjliggör och bidrar till produktion utanför storstäderna. Här ligger såväl Bild- och formområdet som dansen i framkant. Men även interdisciplinära samarbeten mellan de olika konstformerna och samarbeten exempelvis mellan konst och forskning etc. Det behövs stödåtgärder i form av verksamhetsstöd och projektbidrag för att kunna bygga långsiktiga och hållbara verksamheter som residensen står för utanför storstäderna.

4.7 Mellanhänder och arrangörer är viktiga

Här räknas ett flertal mellanhänder upp, men residensarrangörer står inte med som en bransch i sig. Vi vill att man skriver in residensarrangörer som en del av arrangörer och mellanhänder.

4.7.2 Arrangörsstrukturerna skiljer sig åt mellan olika konstområden

Här saknar vi en beskrivning av residensarrangörernas roll i Sverige idag, som ger både produktionsmöjligheter och för ut kulturen i landet och internationellt.

1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet förstärks med 100 miljoner

Vi tycker förslaget är bra utformat, men eftersom en beskrivning saknas i utredningen kring Sveriges residensverksamhet är vi rädda att regionerna kommer att missa denna målgrupp.

7.3.1 Stärk stödet för den fria kulturen.

Vi vill att ett särskilt stöd inrättas för residensarrangörer och skrivs in under detta stycke. Det skulle innebära att fria aktörer inom residensbranschen som kämpar för att få ihop sin verksamhet kan framöver driva adekvat verksamhet. Det skulle även möjliggöra för fler kommuner att arrangera och driva residensverksamhet och främja det fria kulturlivet runt om i regionerna. Detta förslag skulle främja tillgången till konst och kultur i hela Sverige, en satsning som skulle stödja dansen, cirkusen och bild- och formområdet som lyfts fram som extra sårbara, men även performance, film, musik, slöjd och litteratur.

7.4 Stärk internationellt utbyte och samverkan

Vi saknar en beskrivning av residensarrangörernas roll. Residensarrangörerna i Sverige idag är till stor del de som bjuder in internationella kulturskapare till Sverige och som en följd av det arbetet ingår i en rad internationella nätverk. Vi tycker att det med fördel kan skrivas in ett förslag om riktade stöd till residensarrangörer i landet under detta avsnitt.

SWAN – nätverk

Under två år har SWANs nätverk växt med över 300 individer som deltar och följer arbetet. I dagsläget har vi 90 residensarrangörer som medlemmar inom områdena dans, litteratur, slöjd, bild- och form, film och musik. Nätverket växer stadigt och fler ansluter sig. Medlemmarna finns över hela landet och spänner mellan konstnärsdrivna initiativ, större institutioner, kommuner och regioner. Precis som utredningen pekar på så bedriver SWAN ett aktivt arbete för att bredda utbytet mellan fria aktörer och institutioner genom bland annat kunskapsutbyte.

Nätverket har identifierat tre spår som man vill jobba med; fortbildning, kommunikation och nätverkande.

Målet är att:

- Fler kulturskapare, nationellt och internationellt ska hitta till våra residens i Sverige.
- Stärka residensarrangörernas roll.
- Stärka branschen i sig.

För nätverket

Hanna Isaksson, verksamhetsledare Resurscentrum för konst, Region Norrbotten, samt projektledare Swedish Lapland AiR
hanna.isaksson@norrbottn.se

Petra Johansson, verksamhetsledare Art inside Out, Region Halland
Petra.Johansson@regionhalland.se

Helena Selder, konstnärlig ledare, BAC, Gotland
helena@balticartcenter.com